

סיור מוזאלי בשתי ערים בשוודיה

דרור סגל*

ביולי 2018 הצטרפתי לאשתי שיצאה לשוודיה לכינוס בין-לאומי בחינוך. הכינוס התקיים בעיר השוודית הצפונית המבודדת, אומיאה.

לפני הכינוס שהינו כמה ימים בבירה השוודית שטוקהולם. ביקורנו הראשון היה במוזאון ואזה. הוא נמצא באזור די מרכזי בעיר ולמעשה התפתחה בסביבתו קריית מוזאונים. בטווח הליכה קצר מצוי בניין מוזאון התרבות הנורדי המרשים. לא רחוק משם ממוקם מוזאון להקת אבבא ומוזיקת הרוק ומעבר לכביש על הגבעה, נמצא המוזאון הפתוח סקאנסן.

מוזאון ואזה (Vasa Museum) הוא המוזאון המפורסם ביותר בשוודיה. ולא בכדי. לכאורה מדובר רק בספינה גדולה ומפוארת מהמאה ה-17 שטבעה בתחילת ההפלגה הראשונה שלה. היא הוצאה כמעט בשלמותה בתחילת המאה העשרים, וסביבה נבנה בניין ענק ומדהים - המוזאון. מוזאון זה יכול לשמש בית ספר אידאלי ללימודי מוזאולוגיה בנושאי עיצוב, שימור ושאר המקצועות המוזאליים. הספינה הגדולה והמפוארת עברה הליכי שימור ושחזור מלאים. המבנה הארכיטקטוני המרשים נבנה כחלל עצום סגור ומקורה בגובה של כמה קומות. המבנה מאוד מרשים אבל פשוט, לא מפואר כדי לא להתחרות במרכזיותו של המוצג המרכזי בתצוגה. כל החלל הענקי הזה ממוזג בטמפרטורה קבועה של 16 מעלות צלזיוס ובלחות מתאימה. במבנה יש עשרות חללים, מפלסים, מדרגות, מעליות שבילים ומרפסות תצפית עם עמדות צילום. המבקר האינדיבידואלי, יכול להקיף את הספינה ולצפות בה מכל כוון וזווית ומכל מפלס, מבסיס הספינה ועד לסיפון הגבוה ולתרני המפרשים. הספינה עצמה מדהימה בגודלה, התרנים הנישאים, התותחים ובעיקר הפרטים הרבים של עבודות הפיתוח בעץ. לכן גם הוקמו בתוך החלל העצום, סביב הספינה, חדרים וחללים רבים בהם מוצגים ממצאים מגוונים שנחשפו בתוך הספינה או בסביבתה. אופן ההצגה הוא ייחודי, סרטונים, מצגות, מסכים, דמויות שונות ואין ספור הדגמות והמחשות המדגימות את תהליך הבנייה, הגילוף העשיר בעץ, השימוש בפריטים, תהליך ההוצאה מהמים והשימור.



VID-20180712-WA00
mp4.14

סרטון על חיי יום בתקופת בניית הספינה



שוודיה היא אחת המדינות המובילות בעולם בבנייה, עיצוב והמחשה. זה ניכר לא רק במוזאונים, אלא גם במלונות, בקניונים ואפילו ברחוב. הגישה בעיצוב היא פרקטית ומתחשבת באזרח, במבקר, בתושב, בילד, בקשיש, במוגבל, ברוכב האופניים (אין חשמליות ואין כמעט אופנועים) ובכל מי שחי ומשתמש במבנים ובמרחב הציבורי. אמרנו צניעות מסוימת, אבל וללא סתירה: המוזאונים בנויים היטב, נעשה שימוש רב בזכוכית, מתכת (רוב הדלתות) וכמובן עץ. הכל מודרני ונעים לשהייה ושימוש, החל מהשירותים, חדרי המדרגות, מעליות, אולמות רחבים, דלתות אוטומטיות רחבות, מלתחות ולוקרים ושימוש רב בציוד אלקטרוני, מסכים, מולטימדיה, ועיצוב ייחודי ואינטליגנטי. השוודים מדגישים במוזאונים פחות דרמות, מלחמות ומוצגים ארכאולוגיים (אין להם הרבה). הדגש הוא על חיי יום יום, אופי החיים בעבר, האנשים והמחשת השימוש בכלים ובחפצים. רוב הביקור נעשה בלי הדרכה אלא באמצעות מכשור אוטומטי ואלקטרוני. השוודים מניחים שהמבקר מספיק אינטליגנטי לקרוא, להבין ולהשכיל, בלי מפגש ישיר עם מדריך. יש אפשרות לשכור מדריך או מכשיר אלקטרוני המספק הסבר בתחנות באמצעות אוזניות. הגישה הזאת מיושמת בכל העיר, לא רק במוזאונים. השוודים אינם נוגעים בכסף מזומן, גם לא בכסף שוודי. הכול נעשה בשימוש כרטיסים אלקטרוניים ובניידים, החל מנסיעה באוטובוס, קניית גלידה ברחוב וכלה בתשלום למוזאון. מותר לצלם במוזאון, ללא הגבלה, אף על פי שלכל מוזאון יש גם חנות מפוארת ליד הקופות ביציאה.

מוזאון פולקלור התרבות הנורדית (Nordiska Museet) ממוקם בצמוד למוזאון הספינה. בניין ענק מפואר בנוי באבן, דומה לשאר המבנים והארמונות המוכרים לנו מערי אירופה, לרוב ליד הנהר. אלא שכאן לא מדובר בארמון קיסרי שהוסב למוזאון, אלא במבנה מפואר שנבנה באמצע המאה ה-19 כדי לשמש מוזאון, הממחיש את חייהם של תושבי ועמי הצפון הסקנדינבי, בתקופות שונות. התצוגות במוזאון הגדול, מעניינות אם כי לא "עוצרות נשימה". אולם גם כאן ניכרת הגישה של הצגה מוחשית, אינטנסיבית ומקיפה של חיי יום יום. הגישה של הצגה וכניסה למבנים שלמים משוחזרים, שבהם מוצגות דמויות תושבים והשימוש היומיומי של כלי הבית והעבודה: אישה מבשלת, גבר בונה, ילדה משחקת או מסתרקת ליד החלון, שולחן חגיגי ערוך עם כלים ומאכלים וכדומה. שיטת התצוגה פשוטה ומעניינת, המסייעת להבנה, בעיקר לזרים ולדור הצעיר. הרהיטים הצבעוניים, צעועי העץ והעיצוב, בהחלט מרמזים על שורשיה הקדומים של חברה כמו איקאה המוכרת גם לנו.

מוזאון להקת אבבא (Abba Museum) נמצא בשכונת למוזאונים האחרים. מוזאון מודרני משולב בבית מלון הנמצא מעליו. הם לא כיבדו את כרטיס איקו"ם בטענה שהם מוזאון פרטי. המוזאון הוא מיוחד ושונה. גם כאן יש אין ספור אמצעי המחשה וגימיקים אלקטרוניים. עיצוב יפה, תאורה מושקעת ובלי סוף פריטים וחפצים הקשורים ללהקה ולזמרי רוק בני התקופה: כלי נגינה, ריהוט, אלפי פוסטרים ותקליטים מכל העולם, פריטי לבוש וסרטים. חוויה מיוחדת במינה, ואין לוותר על ביקור במקום וצפייה בכל המרכיבים המוזאליים המודרניים העשויים בסטנדרטים גבוהים ביותר.

המוזאון הפתוח סקאנסן (Skansen Open Air Museum) מעבר לכביש על גבעה גדולה בשטח רחב, מצוי מוזאון פתוח מעניין, המציג אף הוא את חיי היום-יום בעבר. מקום "חודי שמתאים לבילוי משפחתי. מבני עץ אופייניים, גן חיות קטן והרבה חנויות והמחשות בסגנון החיים בעבר. מוכרים מזכרות, כלי עבודה ומאכלים שוודיים מסורתיים. המוכרים לבושים בבגדים שהיו אופייניים לתושבי הצפון הקדומים. במזג אוויר שמשי חמים, בילוי חווייתי נהדר.



מוזאון חתני פרס נובל (Nobel Museum) ממוקם לא רחוק מהעיר העתיקה היפה של שטוקהולם, בלב ארמונות, מבני הציבור גדולים של הממלכה השוודית בעבר. המוזאון תרבותי ומודרני אבל מצאתי אותו פחות מעניין, אלא אם כן רוצים להעמיק ולחקור בשורשיו. חייו של כל חתן פרס נובל מהעבר.

בעיר הבירה של שוודיה, ישנם עוד עשרות מוזאונים, לרבות הגלריה הלאומית לאמנות, מוזאוני מדע ואפילו מוזאון יהודי. לא הספקנו כמובן לבקר בכלם.

אומיה (Umea) השוכנת בצפון שוודיה באזור מבודד ויפה, לרוב קר מאוד וחשוך. הקיץ מואר עד השעות הקטנות של הבוקר ומזג האוויר מתאים לטיולים. אומיה אינה משופעת בתיירים ורבים מבני שוודיה מעולם לא פקדו את העיר. בעיר זאת נערך כינוס בין-לאומי בנושא חינוך למתמטיקה. התדמית האפורה משהו של העיר שטחית ומטעה. אולי בשל בידודה, פיתחה העיר תרבות ייחודית משלה. אומיה מקושרת בשדה תעופה יעיל ורכבת, ובשנת 2014 היא זכתה לתואר בירת התרבות האירופית, ולא בכדי. יש בה אוניברסיטה גדולה וטובה, בית חולים מודרני גדול, כמה רחובות יפים עם חנויות נפלאות ומודרניות, קניונים יפים והמון פסלים, גנים קטנים וספסלים מעוצבים ברחובות. הנהר רחב והנוף סביבו עוצר נשימה. כולם, כולם רוכבים על אופניים רגילים ואין קול או צפצוף. אפילו סירנות אינן נשמעות בעיר, למרות גודלה היחסי. גם הכלבים אינם נובחים, שלוה מוחלטת בדרך כלל.

המוזאונים בעיר מעוצבים עיצוב מודרני ומסבירי פנים.

מוזאון הגיטרות (Guitars Museum) הוא המוזאון המפורסם והמעניין ביותר בעיר, גם למי שאינו מצוי ברזי הכלי והנגינה. המוזאון הוא פרטי אך מכבד את כרטיס איקו"ם. הוא הוקם כ"שיגעון" פרטי של שני אחים שהם הבעלים והמייסדים. במוזאון תצוגה של מאות כלי נגינה

נדירים, בעיקר גיטרות ששימשו בין השאר את ג'ימי הנדריקס, הפינק פלויד ולהקות וזמרים מפורסמים אחרים. במוזאון סרטונים והדגמות על דרך הבנייה של הכלי ועוד. אחד האחים נכח במקום ושמח על ביקורי. הוא הדריך אותי וסיפר פרטים רבים "מאחורי הקלעים". לבסוף הוא לקח אותי למרתף, ניגנו לכאורה יחד בגיטרה והועליתי לרשת פייסבוק כגיטריסט. טריק שיווקי מעניין.





המוזאון הפתוח בגמליה (Vasterbottens Museum, Gammlia) המוזאון היחיד בשוודיה שמצאתי בו תצוגה ארכאולוגית. מוצגים ציורי קירות לפני 10,000 שנים, שהועברו עם הסלעים לאולם סגור במוזאון. הסלע בשוודיה בעיקר גרניט אפור, ולכן אין שאריות סלע גירי בצנרת ומעט מאוד אבק באוויר. במוזאון הסגור מוצגים גם כלי צור ופריטי אמנות, מגלשי סקי עתיקים ועוד. המוזאון פרוס על שטח פתוח ונרחב שבו פזורים מבנים טיפוסיים של תושבי הארץ הצפוניים מהעבר, החל מבקתות פשוטות דמויות אוהל אינדיאני ועד לצרפי עץ גדולים. מעניין, ממחיש ומיוחד.

המוזאון לאמנות מצוי בבניין מודרני לבן, על שפת הנהר. העיצוב מדהים והנוף מרהיב. המוזאון הוא חלק מקמפוס ללימודי אמנות ועיצוב. במוזאון (מהקומה השישית עד השנייה - מסלול בירידה) מוצגות בעיקר תערוכות של סטודנטים ואמנים מקומיים, עם מסרים וחשיבה אמנותית רבה. גם כאן העיצוב והציוד מודרניים למשעי, עם חשיבה רבה בנוגע להנדסת אנוש.

מוזאון המאבק הנשי (The Museum of Women's History) ממוקם גם הוא על שפת הנהר בקומפלקס לבן יפהפה, שנבנה גם הוא על ידי אותו אדריכל שתכנן את המוזאון לאמנות. בבניין ספריה עירונית גדולה ויפה. בבניין המוזאון, שמציג את המאבק של האישה מז'אן דארק ועד למלחמת העולם הראשונה. אמצעי המחשה רבים. מיוחד ומעניין.

לסיכום: מאוד ממליץ על ביקור בשוודיה. יש הרבה מה ללמוד מהשוודים בכלל ומהמוזאונים שלהם בפרט. בעיקר בכל הנוגע לארכיטקטורה, עיצוב, אסתטיות, המחשה של רעיונות ותרבויות, הקצאה והשקעה ממשלתית ועירונית עצומה בתקציבים למוזאונים ולתרבות בכלל.

- מנהל ואוצר המוזאון לארכאולוגיה אזורית וים תיכונית, מוזאון עקבות בעמק, גן השלושה